

BOCSIG

Denumiri:

Bocsig: *Bokszeg, Bakolzegh, Bakonyszegh*

Mânerău: *Alsómonyorós, Felsőmonyorós*

Răpsig: *Rakaszegg, Rakasigh, Repszeg*

Repere geografice

Localitatea Bocsig se află în Depresiunea Zarandului, pe râul Crișul Alb, la 67 km distanță de municipiul Arad, la sud de Canalul Morilor. Coordonate: Coordonate geografice: 46°25'20"N 21°56'35"E. Comuna Bocsig a are în componența sa satele **Bocsig** (reședința comunei), **Răpsig**, **Mânerău** și **Bocsig Cartier**. Față de reședința comunei, cel mai apropiate sunt Mânerău și Bocsig Cartier situate la o distanță de 3 kilometri, iar cel mai depărtat este Răpsigul la o distanță de 8 kilometri.

Istoric

Înainte de anul 1200, proprietar al acestor locuri a fost Beke Grigore, tatăl Banului Luca și a fratelui său Ioan. Aceștia au fost deposedați și scoși în anul 1199 din proprietatea Mănăstirii Dienius (Sf. Duh). În anul 1258 era proprietar al moșiei Tămand comisul Both descendent al familiei nobiliare Beke.

Prima atestare documentară:

Bocsig în 1553-1563, când este menționată o sesie iobăgească în posesia familiei nobiliare maghiare Losonczy. **Mânerău** este atestat prima dată în **1348** și **Răpsig** în **1552**

Satul **Bocsig** este pomenit și în anii 1649, 1651 și 1653. În anul 1650, satul Bocsig face parte din domeniul tezaurial. Ocupațiile tradiționale de baza ale locuitorilor comunei au fost agricultura și creșterea animalelor, cu accent pe cele de tracțiune. Aceasta este înfățișată în Conscriptiile din secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea care atestă folosirea în comună a pășunilor și pădurilor moștenite din vechea formă a obștei teritoriale românești precum și existența asolamentului bienal și trienal, cunoscându-se sistemul împărțirii pe tarlale, semn al unei agriculturi evaluate. Creșterea animalelor îmbracă forma păstoritului local sau sedentar, caracterizat prin pășunatul în turmă în timpul verii pe pășunea satului, iar în timpul iernii prin furajarea animalelor în cadrul gospodăriilor.

În anul 1819, erariul vinde satul Bocsig familiei nobiliare Laszlo. Cel dintâi proprietar cunoscut cu nume al castelului Karagheorghevici a fost moșierul maghiar Francisc Laszlo, care la 17 iulie 1821, devine stăpânul moșiei Tămand, moșie foarte întinsă. La originea lui a fost conac moșieresc, construit fiind la începutul secolului al XIX-lea. În anul 1824, Francisc Laszlo donează o suprafață de pământ de 70 de hectare, pentru construirea **vetrei unui sat în jurul conacului**, urmând să fie comasate cele 4 sate din jur: Bocsig, Tămand, Ercășeu și Cantrățau, care era înconjurat de pădure. **18 aprilie 1824** reprezintă **ziua în care s-a născut actuala vatră a satului Bocsig**, conacul fiind centrul localității, așa cum de altfel este și în prezent; avea o importanță majoră. **Comasarea satelor a durat până în anul 1829**. Satele au fost așezate după cum urmează: pe ulița Cotîrcani au fost așezați iobagii veniți din Ercășeu care au avut două ulițe. Apoi au fost așezați iobagii veniți din Bocsig, ocupând 3 ulițe, până la ulița în dreptul Primăriei și al fostei cooperative agricole. Apoi pe două ulițe au fost așezați cei veniți din Contrățau. În bugeac au fost așezați o parte din locuitorii din Chiș-Tămand și anume familiile cu numele: Copil, Rus etc. Datorită faptului că, condițiile de viață ale iobagilor au fost mai bune sub aceste moșier, au făcut ca mulți iobagi să se mute în Bocsig.

În registrele matriculare se află consemnate venirea în Bocsig a următoarelor familii: familia Pătrăuță și Butaru au venit din Vidra; familia Zgărdău din Căpruța de pe Mureș; familia Bucatos din Cuied. Familiile Gubaș, Feier și Miclăuș au venit din Ineu. Familia Corbu a venit în Bocsig din satul Drăgănești de lângă Beiuș. Familia Zapota a venit din Cuied etc.

Din contopirea celor 4 sate, Bocsigul a devenit comună. Cel mai vechi sigiliu al comunei datează din 1838 și are pe el inscripția în limba maghiară. Notariatul era la Mânerău.

Un alt eveniment însemnat în viața iobagilor din Bocsig a fost desființarea iobăgiei. După istoricul maghiar Somogyi Gyula, în timpul revoluției din 1848-1849, soția lui Lajos Kossuth a stat ascunsă în casa moșierului Laszlo. De aici, în 1849 a plecat tot în mod clandestin la Sebiș, de unde la intervenția reginei Victoria a Marii Britanii la curtea habsburgică din Viena a fost grațiată și a putut pleca în Italia, la soțul ei. În 13 august 1849, populația iobagă din Bocsig s-a răsculat împotriva moșierului Ferenc (Francisc) Laszlo și a comerciantului evreu Ransburug Moricz, care deținea o cârciumă în sat, dând foc jirezilor de furaje, prădând conacul și cârciuma. Pagubele pricinuite moșierului Laszlo au fost de 42 135 florini. Francisc Laszlo și Ransburug Moricz au reușit să fugă fără să fie maltratați, făcând însă plângere. În consecință, prin judecarea de către Tribunalul Crăiesc din Oradea cu sentința numărul 67/1852, sunt sancționate 7 persoane, bărbați și femei din Bocsig. Cu toate măsurile drastice de reprimare, acțiunile de jaf și prădare a moșierilor continuă și după revoluția din 1848-1849. Lotrii din aceste părți, în timpul revoluției s-au aprovizionat cu arme și muniție, intensificându-și acțiunile. Acest fapt l-a determinat pe moșierul Laszlo să își vândă moșia din comuna Bocsig.

În luna decembrie 1858, principele Alexandru Karagheorghevici, regele Serbiei, este detronat de către scupcina sârbă și se refugiază la Budapesta, unde soția sa Persida avea mai multe case. În anul 1864, Persida Karagheorghevici cumpără de la moșierul Laszlo proprietatea sa din Bocsig, dându-i casele ce le avea în Budapesta și bani. Tradiția păstrată până astăzi în comună, menționează că din cauza complotiștilor, trimiși de familia regală sârbă Obrenovici, Alexandru Karagheorghevici și familia sa au venit în Bocsig travestiți în haine țărănești. De multe ori când trebuia să plece din comună, era travestit în moț ciubărar. Tot timpul fostul rege al Serbiei umbla înarmat.

Cercetând arhiva ambelor biserici din Bocsig s-au găsit acte din care se poate constata că principele Alexandru Karagheorghevici era în bune legături cu preotul unit Ioan Papp. Acesta din urmă, la ziua lui onomastică, aranja serenade, serate, cu care ocazie Alexandru Karagheorghevici a făcut pe seama bisericii unite din Bocsig o donație de 100 de florini. Din amenzi percepute iobagilor români, numite *banale*, a mai donat 275 florini pentru un fond din care trebuia să se cumpere un ceas la turnul bisericii. În 1870, principele Alexandru Karagheorghevici a reparat biserica unită pe cheltuiala sa. Pentru biserica ortodoxă din Bocsig, principele a donat un potir din metal obișnuit și un sfeșnic –statuetă.

Marchizul francez Sessevolle, manifestând un comportament dur față de locuitori, de la început a avut conflicte cu lotrii și populația locală, fapt pentru care lotrii și populația din comună i-au dat foc cocinilor cu sute de porci care au ars de vii, interzicându-le slujitorilor să intervină pentru a-i salva. Nici după imensa pagubă suferită, marchizul francez nu și-a schimbat atitudinea față de supușii de pe domeniul său. Iar mai târziu, văzând că nu își schimbă atitudinea, i-au ucis unicul copil lângă podul de peste Crișul Alb, în drum spre Ineu, lângă balta numită „Sodomn”, fapt care l-a determinat să-și vândă în anul 1881 moșia baronului Eleș Armin, care alături de fiul său Geza, au fost ultimii moșieri în Bocsig.

În răstimpul dintre 1880-1914, datorită influenței pe care au avut-o cântecele patriotice învățate de la învățătorul confesional Ivante Vidu, populația Bocsigului a luat parte activă la luptele pentru alegerea lui Vasile Lucaci ca deputat în Parlamentul de la Budapesta. La păscutul vitelor și la diferite petreceri și serbări, tinerii din Bocsig cântau cântece patriotice ca: *Deșteaptă-te române*, *Trei culori*, *Pe-al nostru steag* etc., din care cauză erau mereu în conflict cu jandarmii unguri. Țirlea Nicolae Cracovu, Corb Simion al lui Branți și Corb Nicolae al lui Corbu au rupt steagul lui Szomos la alegerile parlamentare din 1910, pentru care faptă au fost arestați și închiși la primărie. Populația comunei Bocsig, cu mic cu mare, au făcut o manifestație în fața primăriei, forțând autoritățile maghiare să-i pună în libertate.

În toamna anului 1918, pentru a se răzbuna pe toate împilările trecutului, populația Bocsigului s-a răsculat, dând foc arhivei comunale și prădând magazinele de bucate de la castelul Karagheorghevici și cel al comunei. Printre conducătorii răscoalei a fost și Belean Nicolae zis Curtu. La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, au participat ca deputați din Bocsig: Bulzan Avacum și Țigan Pavel, înfruntând urgia maghiară. La intrarea trupelor române eliberatoare în Bocsig, care a avut loc în ziua de sâmbătă către Paști, în 1919, Avacum Bulzan și preotul Papp Traian au fost călăuzele trupelor române. La capătul comunei dinspre Mânerău, cetățeni îmbrăcați în haine de sărbătoare, au întâmpinat trupele române eliberatoare alcătuite din regimentul 10 vânători.

În perioada interbelică, până în 1932 comuna Bocsig avea numele Karagheorghevici după numele proprietarului acestui domeniu Alexandru Karagheorghevici.

Satul **Mânerău** aparținea în 1348 domeniul familiei nobiliare maghiare Abrahámffy. În anul 1514 sunt pomenite documentar 1 familie de iobagi în Mânerău, care prestau munci pentru domeniul Brandenburg. În 1515, 1519 și 1550 satul era stăpânit de familiile nobiliare Abrahámffy și Butthány. În 1561 în Mânerău erau consemnate 16 sesii iobăgești aparținând domeniului Pongrácz. În anii 1595, 1601, 1607 și 1650 satul Mânerău făcea parte din domeniul cetății Ineu. În 1732 satul era stăpânit de ducele de Modena. În 1819 erariul habsburgic a vândut satul, care în 1824 era integrat domeniului Almay.

Răpsig este menționat ca având 2 sesii iobăgești în anii 1552 și 1561. În 1650 satul Răpsig este pomenit ca aparținând domeniului tezaurariutului Principatului Transilvaniei. În 1820 a fost cumpărat de familia Hendrey.

Monumente istorice – castelul Karagheorghevici din 1860

Inițial, principele a voit să își construiască un castel undeva în apropierea actualei stații CFR, din Bocsig Cartier, lângă fostul castel, cumpărat după anul 1924 de localnicul Miron Butar. La scurt timp după sosirea în Bocsig, principesa Persida a murit și a fost înmormântată în cimitirul din Ineu. Murindu-i însă soția, și-a construit castelul pe intravilanul cumpărat de la nobilul maghiar Laszlo. Clădirea are forma literei „L”. Fațada, partea dinspre șosea, este mai înaltă și este dominată de cele trei ferestre mari, boltite și frumos decorate, care au făcut din salonul castelului o adevărată atracție”, spun istoricii. Castelul a fost construit în stilul neoclasic, cu elemente neorenescentiste, vizibile și astăzi pe toate laturile clădirii.

Principele Alexandru și-a adus copiii la castel, deoarece din căsătoria cu principesa Persida au rezultat 3 copii (Arsa, Gheorghe și Petru). Prințul Arsa jucând cărți, împătimit fiind de jocurile de noroc, într-o noapte a pierdut tot domeniul din Bocsig, pe care l-a câștigat marchizul francez Anatole de Sessevolle. Familia Karagheorghevici a fost atunci nevoită să părăsească Bocsigul. În cimitirul din Bocsig a rămas un mormânt părăsit al principesei Persida, mama regelui Petru al Serbiei. Tradiția comunei Bocsig mai consemnează că principele sârb ajuta oamenii nevoiași.

Castelul construit de familia Karagheorghevici a fost cumpărat în anul 1926 de la familia Eles de către comunitatea sătească din Bocsig în schimbul sumei de 750 000 de lei, spre a servi ca local de școală. Până la construirea „Școlii Noi” din Bocsig, aici s-au ținut cursurile atât pentru ciclul primar, cât și pentru cel gimnazial, copiii învățând în două serii, dimineața și după-amiaza. După construirea noii școli din localitate, castelul – care a primit denumirea de „Școala Veche”, a devenit spațiu de învățământ doar pentru clasele I-IV.

Evoluție demografică

Bocsig: 1742- 14 familii de țărani iobagi; 1747-15 familii de țărani; 1771-1786 – 29 familii; 1800- 95 familii; 1828- 201 familii; 1851- 1038 locuitori. Moșierul Ferenc Laszlo a alcătuit planul comunei cu străzi perpendiculare, grădini egale de 24 acri fiecare, având în longitudinal 3 străzi și anume: Ulița Drumul Mare care în 1855 cuprindea 70 de numere de casă, Ulița Mare care avea 79 de numere, Ulița de Margine cu 52 de numere și Ulița Bugeac

cu 29 de numere. În total existau în Bocsig 240 de numere cu 502 bărbați, 550 femei, 21 bărbați țigani și 18 femei țigance.

Bocsig: 1855- 1091 suflete; 1869- 1564 locuitori; în 1880- 2240; 1890- 2139 locuitori; 1910- 2676 suflete; 1922-2552 locuitori; 1930- 5014 persoane; 1956- 5032 suflete; 1966-4906 locuitori; 1977- 4517 persoane; 1992- 3886 suflete; 2002- 3553 locuitori; 2011-3231 persoane.

Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Bocsig se ridică la 3.231 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 3.553 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (92,6%), cu o minoritate de maghiari (1,58%). Pentru 4,77% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (74,13%), dar există și minorități de greco-catolici (10,55%), penticostali (4,05%), bapțiști (2,29%) și romano-catolici (1,7%). Pentru 4,74% din populație, nu este cunoscută apartenența confesională.

Mânerău: 1747- 23 familii; 1771-1786 – 53 familii; 1800- 77 familii; 1828- 83 familii; 1852- 622 locuitori; 1857- 763 persoane; 1869 – 775 suflete; 1880 – 645 locuitori; 1890- 713 persoane; 1900 – 742 suflete; 1910- 838 locuitori; 1922- 914 persoane.

Răpsig: 1742-16 familii; 1747- 14 familii; 1771- 92 familii; 1828- 123 familii; 1851- 623 locuitori; 1857- 1329 persoane; 1869- 1389 suflete; 1880 – 1126 locuitori; 1890- 1205 persoane; 1900- 1277 suflete; 1910- 1398 locuitori; 1922-1194 persoane.

Biserica

Biserica ortodoxă din Bocsig

Prima biserică a bocsiganilor despre care nu se știe cine a sfințit-o, se pare a fi cea de pe dealul zis a lui „Băltău”, dinspre satul Mânerău, care în anul 1857 când i s-a făcut un inventar avea în posesie cărți vechi de cel puțin 300-400 de ani; Această biserică a deservit satele: Bocsig, Iercăstău și Chiș Tămand. Primul preot al bisericii din Bocsig a fost Ioil Stanciul potrivit recensământului făcut de austrieci în anul 1746. O altă biserică a fost construită începând cu data de 15 iulie 1895 și sfințită la 21 noiembrie 1897. Această biserică, deși din cărămidă a prezentat cu timpul multe crăpături la fundații și ziduri, fiind necesare multiple reparații capitale; pentru aceste lucruri la data de 12 mai 1929 preotul paroh împreună cu credincioșii au hotărât aprobarea planului și a devizului pentru edificarea noii biserici parohiale care va fi mutată la drumul principal pe un loc obținut prin expropriere. La data de 30 octombrie 1932, biserica a fost târnosită de către episcopul Grigorie Comșa. După sfințire, biserica a avut nevoie de reparații la acoperiș și pereți, dar în anul 1962 era gata reparată și acoperită cu tablă.

La 15 mai 1834, ca urmare a presiunilor și a acțiunilor de catolicizare desfășurate de către preoții uniți Ioan Erdei, Vasile Erdei și Vasile Dobra –sprijiniți de către episcopul unit Samuil Vulcan de la Oradea – comunitatea bisericească ortodoxă din Bocsig 137 de familii – în frunte cu cei doi preoți, Petru Feier și Petru Muntean – semnează trecerea la greco-catolicism. Excepție fac doar 16 familii din parohia Tămand, angajate la ferma domenală de acolo, care rămân la credința ortodoxă.

Lista preoților ortodocși din Bocsig: Ioil Stanciul – primul preot Petru Feier; Petru Popovici, Nicolae Papp (1849-1868), Alexandru Papp (1868-1917), Traian Papp (1917-1946)-parohia I; Alexandru Maneran(1926-1947)-parohia II; Vancu Petru(1949-1952)-parohia II; Ioan Ageu(1946-1969)-parohia I; Petru Sălăgean (1952-1953) - parohia II; Gheorghe Miha (1953-1959)- parohia II; Vasile Frențiu(1969-1979); Boita Iosif (1981-1999); Flavius Ardelean (1999-2012); Bogdan Oneț (2012-prezent).

Începuturile Bisericii Ortodoxe *Bocsig-Cartier*, se află de dată recentă, după anul 1990. Credincioșii parohiei trebuiau să se deplaseze pe jos până la biserica din Bocsig Comună. Între timp, Episcopia Aradului în toamna anului 1989 a hotărât să fie trimis în această parohie preotul Jurcă Ioan, care a căutat să ridice o capelă. A fost construită o nouă biserică ortodoxă,

finalizată în 2008. Corurile bisericii ortodoxe din Bocsig au fost renumite pentru cântarea lor bazată pe cântările tradiționale din această zonă, fiind mereu remarcate la concursurile la care au participat. Începând cu anul 2013 există și un parteneriat între Biserică și Școală numit „Un licăr de credință” la care participă elevi și profesori ai Școlii Gimnaziale ”Vasile Pop”.

Biserica greco-catolică Sfântu Gheorghe din Bocsig

Conform unor documente vechi obținute de la Parohia Greco-Catolică Bocsig, stigmatele au apărut pe trupul **Rafiei Găluț** (născută în 1910) în 1933 și au fost confirmate *“nu numai de parohul locului, preotul Petru Vancu, ci și de diferiți preoți și medici delegați din partea Episcopiei Lugojului să investigheze acest caz deosebit”*. Prima informare despre acest caz a fost trimisă Episcopiei Lugoj (Preaveneratul Ordinariat Lugoj) în 11 noiembrie 1933, de către administratorul parohial Petru Vancu. În răspunsul primit câteva zile mai târziu de la Lugoj se cere *“discreția cea mai absolută”* asupra cazului, atât bisericii din Bocsig, cât și familiei Rafiei. Într-un alt document trimis Episcopiei Lugoj în 9 decembrie 1933 de către parohul din Bocsig se vorbea despre viziunile Rafiei și semnele apărute pe trupul său: *„Referitor la cazul Rafila Găluț, cu reverință raportează următoarele: Mai sus numita fată mi-a spus cu zece zile înainte că Patimile Domnului Isus Hristos se vor arăta în trupul ei. Mi-a spus că stigmatizarea va dura din 15 nov. până în 24. S-a verificat exact. Se puteau observa precis semnele cuielor, în palme, la picioare, în coasta stângă, semnul cununii de spini deasupra frunții. Din toate locurile curgea, respectiv se prelingea sângele. Acum din nou mi-a spus că se va reînnoi stigmatizarea și va dura din 15 dec. până în 22. Așteptând ordinea Preaveneratului Ordinariat, rămân supus fiu, Petru Vancu”*.

Episcopia de Lugoj a informat Congregația Bisericii Orientale (Dicaster al Sfântului Scaun) despre cazul Rafiei printr-o scrisoare adresată cardinalului Luigi Sincero, pe data de 15 aprilie 1934. Mai multe documente au fost traduse și trimise curiei papale în 27 iulie 1934, iar corespondența a continuat cu Vaticanul, care ceruse investigații amănunțite. Documentele arhivate cuprind și rapoarte medicale privind cazul de la Bocsig. În 16 septembrie 1934, Rafila Găluț a fost consultată la sediul parohiei greco-catolice Arad II – Șega de o comisie formată din patru medici, dar aceștia *„nu au reușit să dea o explicație științifică stigmatei Rafiei”*. *„S-a constatat că stigmatele nu apar la intervale fixe, ci la date anunțate de Maica Domnului (în viziunile Rafiei – n.e). Pe data de 1 octombrie 1934, apariția stigmatei se face în prezența medicului Teodor Vicas, a Pr. Petru Herlo și a Pr. Petru Vancu, redactându-se un proces verbal, document tradus și transmis imediat Sfântului Scaun”*, se arată într-un raport aflat în arhivele bisericii din Bocsig. Din 31 ianuarie 1936, stigmatele au sângerat tot la două săptămâni, câte trei zile, până în 15 aprilie 1939, când Rafila Găluț a murit. Mormântul Rafiei, aflat în Bocsig, a devenit tot mai căutat de credincioși din toată lumea, după ce Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, a început, în 2015, procedurile de beatificare la Vatican.

Biserica ortodoxă din Mănerău

La mijlocul secolului al XVIII-lea satul avea o biserică de lemn nouă, nesfințită și fără hram, însă enoriașii doreau ca ea să poarte hramul „Sfinții Cosma și Damian”. Biserica a fost sfințită în 1836 și a fost situată pe locul actualei biserici. Faptul că numai în acel an este sfințită nu exclude existența ei cu mult înainte sau a unei alte biserici, mai ales că de la parohia Mănerău avem matricole parohiale (botezați și decedați) din 1799, din 1800 cele ale cununăților. Cu toate acestea nu cunoaștem anul construirii ei. Știm că în 1845 Țigan Petru, probabil epitropul a adunat 100 de florini și împreună cu fiul său Ieremia, au dus la bun sfârșit lucrările de reparație a bisericii. În 1874 a început construirea actualei biserici de zid, care poartă hramul celei vechi și în anul 1877 s-au finalizat lucrările de construcție. Această biserică, deși din cărămidă a prezentat cu timpul mai multe nevoi, dintre care amintim, în 1910 s-a construit din nou din cărămidă naosul și pronaosul, preot fiind Ioan Crișan. Necesitatea extinderii ei a fost reluată în anul 1956; în acest moment s-au mărit altarul, s-au

fortificat zidurile cu stâlpi de cărămidă, s-au adăugat la arhitectura bisericii în stil neobizantin încă două turla deasupra pronaosului, iar cel principal care susține clopotnița a fost refăcut în totalitate. În același an acoperișul de țiglă a fost înlocuit cu unul de tablă așa cum vedem astăzi.

Biserica ortodoxă din Răpsig

Construirea bisericii cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", s-a făcut în vremea păstoririi preotului Simeon Cornea (1832-1905). A început în vara anului 1885 iar la sfârșitul anului 1886 a fost finalizată în roșu. Biserica a fost sfințită în 30 octombrie (stil vechi) 1888. Biserica de la Răpsig s-a construit după un proiect întocmit de arhitectul Augustin Mazuchi de la Blaj, pentru care proiect parohia i-a plătit suma de 50 florini. Conducătorul echipei de constructori a fost meșterul Ioan Chindlain din Sebiș, care pentru munca depusă a încasat suma de 8000 florini. Ridicarea edificiului s-a făcut pe cheltuiala și osteneala răpsiganilor, dar și cu ajutorul bănesc primit de la Episcopia Aradului, de la unii moșieri (grofi), din zonă, ba chiar și de la împăratul Francisc Iosif I al Austro-Ungariei, care a donat 200 de florini. Primul preot al parohiei din Răpsig, cunoscut cu numele, este Simeon Cornea (1852-1905), apoi Mihai Cosma (1908-1929), Iosif Comșa (1930-1968), Octavian Stratulat (1968-1975), Ioan P. Cristea (1975-1977), Petru Tripa (1977-1985), Simeon Mladin (1985-1990), Sever Mocan (1990-1996), Cristian F. Ardelean (1996-2001), Ioan Vatrîci (2001 - până în prezent).

Biserica Baptistă din Bocsig Gară s-a format la începutul sec. XX, cupinzând câteva zeci de credincioși, fiind păstorită până în 2019 de către Daniel Costuș.

Învățământul

Școala din Bocsig

În anul 1782, împăratul Iosif al II –lea semnează decretul de înființare a școlilor românești din comitatul Aradului. Școala a fost înființată în anul 1789 și la recesământul din 1791 se aprecia că în Bocsig trebuia să se construiască o școală nouă. Școala funcționa într-un local ridicat pe locul grădinii lui Grigorie Boșcai, construită din lemn de stejar și lipită cu pământ. Avea o singură sală de clasă. Învățătorul locuia în incinta școlii o cameră închiriată și plătită de către comunitatea locală. Primul dascăl care a deservit această școală – după încheierea contractului școlar din anul 1789 – a fost Matei Bogdanovici. Salariul său se compunea din 86 de florini și bunuri în natură ca : fân, lemn și locuința. În anul 1797 s-a încheiat un nou contract școlar prin care locuitorii comunei s-au obligat să asigure salariul învățătorului și să întrețină în bune condițiuni localul de școală. Începând cu acest an, Bocsigul devine- pentru o perioadă – centru școlar și pentru copiii din satele Iercoșeni, Mânerău, Aldești și Răpsig. În anul 1811 învățător în Bocsig a fost Paul Popovici, iar cursurile școlii erau frecventate de un număr de 12 copii. Șapte ani mai târziu, în 1818, funcționa ca învățător aici Simeon Monyoran (Mâneran) originar se pare din Mânerău.

După anul 1821, când satele Bocsig, Cănrătău, Chiș-Tămand și Iarcoș s-au comasat pe actuala vatră a localității, crescând numărul locuitorilor și a copiilor de școală, a fost nevoie de zidirea unei noi școli. Prin anii 1825 -1826 , cu sprijinul financiar al moșierului Francisc Lazslo, proprietarul așezării și cu contribuția iobagilor de pe domeniul său, a fost zidit – pe locul unde se află astăzi blocul cu magazinele – un local pentru școala poporală românească din Bocsig. Școala era construită din lemn de stejar , lipită cu pământ și acoperită cu țiglă. Avea o sală de clasă, o cameră de locuit pentru învățător, o bucătărie și dependințe. În anul 1834, învățător în Bocsig era Gligor Mâneran, probabil fiul lui Simeon Mâneran.

Este posibil ca , în preajma anului revoluționar 1848 – 1849, învățător în Bocsig să fi fost Teodor Nicolau. Se pare că acest învățător a funcționat la școala din Bocsig 20 de ani. Acesta se pare că a fost urmat la catedră se pare de Maria Tripon – cea dintâi învățătoare cunoscută cu numele care a predat la școala din Bocsig. Probabil că a fost soția lui Teodor Iov, învățător și el mai târziu în Bocsig. Succesorul ei a fost , după toate probabilitățile, Pavel Duma, amintit

ca învățător în Bocsig în două rânduri – la 28 aprilie 1855 și la 1859. După Pavel Duma, la Bocsig funcționează învățătorii Teodor Iov și Ștefan Bulzan.

În anul 1862, în urma unei licitații publice, comunitatea bisericească ortodoxă din Bocsig cumpără – cu 35 de florini valută austriacă – un intravilan, unde în 1867 se zidește o capelă, care îndeplinea și funcția de local de școală, lângă acesta urmând să fie construită și o locuință cu două camere pentru învățător. Pentru edificarea localului de școală s-a folosit materialul lemnos provenit din demolarea celei mai vechi biserici ortodoxă din lemn atestate în hotarul Bocsigului, cheltuielile construcției ridicându-se la suma totală de 720 de florini. În 1877 învățătorul Ștefan Bulzan primea un salariu de 120 florini și bunuri în natură.

Între cei mai destoinici învățători care au funcționat la **școala confesională ortodoxă** din Bocsig a fost Ivantie Vidu care a ocupat, prin concurs la 2 septembrie 1879, postul devenit vacant după moartea învățătorului Teodor Iov. A activat până în 1904, când iese la pensie cu data de 1 septembrie.

Consistoriul Ortodox din Arad îl numește – prin decizia numărul 759/ 2 septembrie 1904 – ca învățător în Bocsig pe Avram Indreica, student de teologie și absolvent al cursurilor preparandial arădean. A funcționat doar 7 luni de zile, căci la 7 martie 1905 a fost desemnat ca învățător provizoriu la Bocsig Sirca Toma, care activează până în august același an. În ceea ce privește programul școlar al școlii confesionale ortodoxe din Bocsig, este de consemnat faptul că, inițial, aceasta a funcționat doar cu o singură clasă. Mai târziu, s-a introdus și clasa a II-a, iar apoi, pe măsură ce copiii au absolvit cele două clase, au apărut și clasele a III –a și a IV-a. În data de 16 februarie 1912 este învățător la școala confesională ortodoxă din Bocsig Iosif Nestorovici, numai pentru anul școlar în curs. Pe acesta îl urmează la 1 octombrie 1913, învățător Vasile Codreanu. După Vasile Codreanu, ca învățător îl întâlnim pe Ioan Halic.

A funcționat la Bocsig și o **școală confesională greco-catolică** dată fiind existența în această localitate a unei comunități greco-catolice destul de numeroasă. Cel dintâi învățător cunoscut cu numele care a activat la Școala confesională greco-catolică din Bocsig a fost Târziu Moise Bănățeanu. Urmașul lui a fost, se pare, Georgiu Biasiu. În vremea funcționării învățătorului Georgiu Biasiu, pentru susținerea fondului școlar confesional greco-catolic, conducerea Bisericii greco-catolice din Pentru buna desfășurare a procesului de învățământ în cadrul Școlii confesionale greco-catolice, exista și o comisie școlară numită „*Scaun școlar*“, care se alegea dintre membrii adunării parohiale.

Tot în scopul susținerii școlii confesionale greco-catolice din Bocsig, preotul paroh Ioan Papp – neavând copii – a înființat o fundație, intitulată *Fundația Pappiani*, care la 21 decembrie 1880 dispunea de un capital de 261 florini și 40 cruceri valută austriacă. În anul 1896 este amintit ca învățător la această școală pe Teodor Hălmăgean. În anul școlar 1908 -1909 semnează ca învățător greco-catolic Demetriu Alunar, iar în anul școlar următor Alexandru Botta, care se transferă apoi la Beliu.

În anul 1920 cele două școli confesionale existente până atunci ortodoxă și greco – catolică au fost unificate, devenind o singură școală primară de stat, primul ei director fiind Teodor Hălmăgean, care îndeplinea și funcția de învățător, alături de Toma Sircă. Cursurile se țineau în localurile fostelor școlii confesionale. În anul școlar 1922 – 1923, existau în Bocsig, pe lângă Teodor Hălmăgean învățător – director, încă 3 învățători calificați, Maria Gomboș, Vasile Crușin și Aurel Pavel – pentru 4 clase de elevi, localul de școală fiind dotat cu 2 săli de clasă.

Școala din Mănerău

În actuala grădină a bisericii ortodoxe, lângă șoseaua asfaltată, se afla o școală confesională, astăzi demolată, cunoscându-se numai fundamentul; a fost înființată încă din secolul al XVIII-lea, în 1789, dar momentan lângă acel loc se află clădirea căminului cultural. La această școală, unde era învățător tatăl său Ivantie Vidu, s-a familiarizat cu tainele

alfabetului muzicianul Ioan Vidu. Localul școlii din Mănerău a fost construit în 1850. Școala posedă o grădină iar învățătorul Ioan Dascălu, în 1877, era salarizat cu 120 florini.

Școala din satul **Răpsig** funcționa într-un local vechi, acroperit cu paie, construit în 1840. Fondul școlar era de 200 florini. Salariul învățătorului Constantin Zopota consta din 146 florini și diferite bunuri în natură. Azi, în localitatea **Răpsig** funcționează o **Școala cu clasele I-IV**, cu un număr redus de elevi.

Personalități

Alexandru Karagheorghevi, fostul rege al Serbiei, care a trăit în exil, cu membrii familiei sale, câțiva ani în localitatea Bocsig, între 1864- 1871, a construit castelul unde astăzi este Școala primară din Bocsig.

Ion Vidu

Într-o casă modestă (astăzi demolată) la nr.219 a văzut lumina zilei Ioan Vidu (1863-1931), mare compozitor, dirijor, profesor și un excelent folclorist român. Ion Vidu s-a născut în anul 1863 (17 decembrie), în satul Mănerău, comuna Bocsig, din județul Arad, unde tatăl său, Petru Vidu (Vidovici) era învățător. Ion Vidu este un nume de referință în muzica românească, numit „**Doinitorul Banatului**” pentru valorificarea frumuseții cântecului bănățean și arădean. Ion Vidu a făcut școala în satul natal, murind tatăl său chiar la terminarea studiilor elementare în anul 1874 (avea vârsta de 11 ani), încheind, de altfel, și copilăria, fiindcă murindu-i tatăl, a luat pe seama sa parte din treburile familiei. Risca să nu-și continue studiile din cauza sărăciei familiei. Norocul a fost că protopopul localității Buteni, **Constantin Gurban**, care nu avea copii, venit la înmormântarea tatălui său, s-a îndurat de familie și l-a luat pe tânărul Vidu sub ocrotirea sa. Soția protopopului s-a purtat cu Vidu ca o mamă iubitoare, iar protopopul Gurban să-l înlocuiască cu multă grijă părintească pe tatăl pierdut. Între Ion Vidu și protectorii săi s-au legat sentimente puternice care au dăinuit întreaga viață Protopopul Gurban l-a înscris pe Ion Vidu la **Institutul Pedagogic** din Arad, unde avea să ia lecții de canto de la profesorul Petru Popovici. Dezvoltându-și abilitățile muzicale, încă de pe băncile școlii, Ion Vidu dirija corurile compuse de colegii săi.

Terminând pedagogia în 1881, este numit dascăl la Școala ortodoxă română din Seleuș –Cighirel, unde a profesat timp de doi ani. Înființându-se catedra de muzică la Institutul Pedagogic din Arad, sprijinit de protopopul Gurban, Ion Vidu se mută la Arad, și conduce această catedră timp de mai bine de patru ani. În august 1888, la chemarea frunțașilor bănățeni, Ion Vidu pleacă la Lugoj, pe postul de învățător și profesor de muzică la școala românească, preluând și conducerea „*Reuniunii române de cântări și muzică*” din Lugoj, un colț paradiziac al patriei noastre. Motivată puternic de a-și valorifica putința intelectuală, în ciuda greutăților materiale, cât și a privațiunilor vieții, Ion Vidu, în paralel cu studiul muzicii, începe a publica în două reviste ale vremii: *Găunele* (1880) și *Amicul tinerimii* (1881). Ion Vidu preia conducerea corului lugojan pe care-l reorganizează, considerând corul românesc simbol al focarului trezirii științei noastre naționale, reprezentând unitatea și continuitatea noastră. În anul 1889 Ion Vidu s-a căsătorit cu Silvia Codreanu. Perioada dintre 1890-1900 fost cea mai fecundă din viața lui Ion Vidu, perioadă în care au fost create cele mai expresive compoziții ale sale: *Dragă și iar dragă* (1890), *Ana Lugojana* (1891), *Răsunetul Ardealului* (1891), *Răsunet de la Crișana* (1897) ș.a.

Ne-au rămas de la el prelucrările de folclor dintre care amintim „*Răsunetul de la Crișana*”, „*Moartea lui Mihai Eroul*”, „*Răsunetul României*”, „*Lugojana*”, și frumoasa Liturghie pe cor bărbătesc cântată în mod deosebit de corul bărbătesc al Bisericii Ortodoxe din Bocsig între anii 1985-1990 și multe alte opere, toate străbătute de un patriotism fierbinte, inspirate de frumusețea melodică și vigoarea ritmică a folclorului românesc.

Ion Vidu a pus bazele solide ale artei corale la noi în țară, atât din punct de vedere interpretativ, cât și al creației corale, conștient fiind că, în procesul măreț de educație patriotică a neamului românesc, cântării corale îi revine un rol foarte important.

Economie

Ocupațiile tradiționale de baza ale locuitorilor comunei au fost agricultura și creșterea animalelor. Conscriptiile din secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea care atestă folosirea în comună a pășunilor și pădurilor moștenite din vechea formă a obștei teritoriale românești precum și existența asolamentului bienal și trienal, cunoscându-se sistemul împărțirii pe tarlale, semn al unei agriculturi evolute. Creșterea animalelor îmbracă forma păstoritului local sau sedentar, caracterizat prin pășunatul în turmă în timpul verii pe pășunea satului, iar în timpul iernii prin furajarea animalelor în cadrul gospodăriilor. Cea mai mare parte din suprafața de pământ este cultivată cu porumb și grâu. Pe lângă agricultură și creșterea animalelor din rândul ocupațiilor secundare a unei părți a locuitorilor a fost vânătoarea și pescuitul.

La Mânerău se remarcă rămășițele unor păduri străvechi; documentele vremii și povestirile localnicilor confirmă că începând cu secolul al XVIII-lea, mai ales după 1850, ele au servit ca adăpost cetelor de haiduci. Legenda spune că cel mai de seamă haiduc din pădurea Cerești (Răpsig) a fost Frida care în timpul revoluției de la 1848-1849 s-ar fi întâlnit cu Avram Iancu la Buteni.

Portul popular din Bocsig

Portul popular din Bocsig este un reper pentru zona Crișului Alb, prin originalitate și prin frumusețea cusăturilor și a culorilor. Folosirea firului metalic denotă o puternică influență orientală, venită prin intermediul stăpânirii otomane.

Costumul bărbătesc este compus din: izmene largi, făcute din 5-6 lați de pânză, cu diferite cusături și forme în partea de jos. Cămașa purtată de bărbați este lungă, încrețită sus la gât sub guler, la umeri și la mâneci. Umerii și manșetele (pumnarii) sunt cu modele, cu ață pe pânză de fuior de cânepă și cu fir sau tăietură pe pânză de bumbac. Cele cu ață prezintă o varietate de culori de diferite nuanțe foarte plăcute. La bărbații vârstnici predomină culorile negru și albastru, celelalte fiind folosite foarte puțin sau deloc. La cele cu fir predomină auriul iar la cele cu tăietură sunt din bumbac alb. Laibărul este o vestă cu flori variate și cu nasturi din metal numiți bumbi. Pieptarul este un cojoc mic, fără mâneci, care se încheie lateral, sub braț. Șuba cu șnur, realizată din lână țesută, are pe margini un șnur negru lat de un centimetru. Majoritatea șubelor au și porțiuni de panglică tricoloră. Cei mai înstăriți purtau peste șubă buhai. Șuba și cioarecii erau confecționați din lână țesută, dubită și albită de vestiții șubaro din satul Sîrbești, județul Bihor. Pălăria pentru vară este confecționată din paie, iar primăvara și toamna bărbații purtau o pălărie confecționată din păr. Iarna bărbații purtau căciule.

Portul femeiesc

Costumul femeiesc este compus din: poale lungi, confecționate din 5-6 lați de pânză de bumbac, iar în partea de jos aveau colțișori, cu torul diferiți față de bărbați. Spătoiul purtat de femeile din Bocsig era realizat din aceeași pânză, fără model pe partea inferioară, care era introdusă sub poale. Spătoiul are mânecile frumos cusute cu ață, cu fir cu tăietură asemănătoare cu modelele cusute sub poale. Cojocul scurt lasă să se vadă bogăția ornamentală a spătoiului și este împodobit cu motivul "pană de păun" cu oglinzi (paiete) și cu mărgel. Unele dintre femeile din Bocsig mai poartă șuba cu diverse ocazii iar altele au înlocuit-o cu cojocul.

În vechime, femeile mai înstărite și cele ale nemeșilor purtau mintie strânsă la mijloc, mai largă în jos, făcută din piei de astrahan și captușită cu mătase cu flori. Cârpa, cotul, acoperă capul și se leagă sub bărbie la fete, iar la femei sub "conci" coc la ceafă. Peste acestea se mai leagă iarna cu ștergar frumos ales în războiul de țesut. Cotul sau cârpa după cap, numit și "cârpa mare", se așează pe umeri, se duce cruciș peste piept și se leagă la spate. Este confecționat, de regulă, din mătase. Femeile în vârstă poartă cârpă neagră. Toate au "ciucuri", franjuri legați artistic în diferite forme. Femeile tinere poartă la gât o salbă de mărgel și salbă de bani de argint cu efigia împărătesei Maria Tereza. Ca încălțăminte,

femeile bătrâne poartă cizme negre iar cele tinere cizme din piele, de culori deschise, împodobite cu diferite flori.

Felul în care se îmbracă femeile și bărbații variază în funcție de anotimp, vârstă și împrejurări.

Turism

Cel mai important obiectiv turistic din Bocsig este **castelul Karagheorghevici**, construit la mijlocul secolului al XIX-lea, în stilul Renașterii târzii. Mormântul **Ralucăi Goluț** din Bocsig a devenit un loc de pelerinaj pentru catolici. În direcția Șilindia se găsesc delurile cu vii și un traseu fantastic prin padure.

Așezări dispărute în hotarul comunei Bocsig

CONTRATAU (Kenderato, Kontrato) – sat menționat documentar ca aparținând domeniului feudal Losonczy, în 1479, 1553 și 1561. În anii 1605, 1608, 1614, 1642, 1650 și 1667, satul Contratau a aparținut domeniului cetății Ineu. Evoluția demografică a localității este următoarea: 1720 -7 familii; 1742- 5 familii; 1747- 13 familii; 1771-1776-63 familii.

ROCSIN (Rokzyn, Prokszin) a fost un sat menționat în veacul al XVI-lea, alcătuit din 32 de familii de iobagi aparținând domeniului feudal Losonczy, în 1553-1563. În anii 1601 și 1603, satul Rocsin era cuprins în domeniul Toldy, în 1607-1608 în domeniul Kamuty, între 1626 – 1646 în domeniul Petnehazy. În anul 1732 este consemnată pusta Rokszin, în domeniul ducelui de Mutina. În 1833 este din nou pomenită pusta Prokszin iar în 1910 satul Rocsin avea 126 de locuitori.

Bibliografie:

Izvoare

Aradi Kozleni, Arad, anul XXXI, numărul 58, 10 martie 1918.

Dilema, București, an VI, numărul 296, 1996.

Arhiva Școlii din Bocsig.

Arhiva Parohiei greco-catolice Bocsig.

Arhiva Parohiei Ortodoxe Bocsig.

Arhiva Parohiei Ortodoxe Răpsig, *Registrul intrări-ieșiri acte pe anii 1881-1890*

Frențiu, Vasile, *Monografia comunei Bocsig*, manuscris, 3 noiembrie 1976.

Lucrări generale și speciale

Boia, Stelean- Ioan, *Învățământul românesc din părțile Aradului între anii 1918-1944*, în *Ziridava*, nr. XV-XVI, Arad, 1987.

Boia, Stelean- Ioan, *Rețeaua învățământului românesc în părțile Aradului între anii 1919-1945, II. Structura învățământului arădean. Rețeaua școlară*, în „Ziridava”, nr. XII, 1980.

Bratu, Ioan, *Învățământul secundar în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, 1918-1928*, vol. II, București, 1929.

Cosma, Viorel, *Ion Vidu. 1863-1931*, Editura Casa Centrală a Creației Populare, București, 1956.

Giurescu, Constantin C.; Giurescu, Dinu C., *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1975.

Messian, Alexandru, *Rafila Găluț: fecioara stigmatizată de la Bocsig*, Editura Surorilor Laurentane, Baia Mare, 2013.

Păcurariu, Mircea, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 2002.

Pătrăuță, Teodor, *Ion Vidu și Astra*, în Aurel Ardelean (coord.), *Astra și arădenii/-citori de modernitate românească*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2018, pp. 214-219.

Pătrăuță, Teodor, *O filă ruptă din istoria localității Bocsig*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coord.), *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat – Crișana*, vol. XI, Editura Vasile Goldiș University Press, Arad, 2016.

Pătrăuță, Teodor, *Portul popular din satul Bocsig*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coord.), *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana*, vol. XIV, Editura "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2019, pp. 329-332.

Pătrăuță, Teodor, *Școala din Bocsig în context istoric regional*, în "Analele Aradului", anul II, nr. 2, Arad, 2016.

Popeangă, Vasile, *Învățământul românesc din județul Arad între anii 1919-1924*, în „Anuarul Liceului Pedagogic Arad pe anul școlar 1968-1969”, Arad, 1969.

Popeangă, Vasile, *Rețeaua școlară arădeană din anul 1877*, în Vasile Popenagă, *Studii din domeniul științelor educației*, Editura "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2007..

Popeangă, Vasile, *Rețeaua școlară din zona Ineu – Buteni în anul 1877*, în „Catedra. Culegeri de studii”, Arad, 1976.

Popovici, Doru, *Preste deal...*, Editura Facla, Timișoara, 1980

dr. Teodor Pătrăuță